

Előfizetési árak:

Egész évre	12 ft.
Félévre	6 "
Negyedévre	3 "
Egy hóra	1 "
— Egyes szám 4 kr. —	

Kiadóhivatal:

Pleitz Fer. Pál könyvnyomdája
Nagybecskerek, Uri-utca 376 sz.,
ková az előfizetések és a lap
szétküldésére vonatkozó felszólalások intézendők.

TORONTÁL

POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI NAPILAP.

Szerkesztőségi Iroda:

Nagy-Becskerek.
Ferencz-József-tér.
Bauer-féle ház
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény intézendő.

Hirdetések

a kiadóhivatalban fogadtatnak el.
Azonkívül az összes hirdetési
irodáknak.

Megjelenik mindennap.
vasár- és ünnepnapok
kivételével.

Egy emlékűnap.

Nagy-Becskerek, márcz. 20.

A tegnapi napon bebizonyította Nagybecskerek városa, hogy nemcsak az élő nagyságok érdemeit képes elismerni, hanem szívesen rójjá le a kegyelet adóját a holtakért is, ha azok annyit fáradtak és dolgoztak szűkebb hazájukért mint Hertelendy József. A város színe-java jött össze, hogy Torontál vármegye 17 éven át volt főispánja arcképének leplezésén jelen legyen, s a zsufolásig telt tanácsterem mutatta meg legjobban, mennyire sikerült Hertelendynek 1 év alatt ugy a megye, mint e város közi szeretetét és rokonszenvét megnyerni.

Midőn a tegnap lefolyt lélekemelő ünnepélyről beszámolunk, annak az őszinte kívánságnak adunk kifejezést, hogy e vármegye soknyelvű és vallásu lakossága között továbbra is Hertelendy József jel-szava legyen döntő: a béke.

Az ünnepély lefolyásáról a következő tudósítást küldjük.

Nagybecskerek városának képviselőtestülete tegnap, József napján, rendkívüli közgyűlést tartott, melyen Hertelendy József arcképét leplezték le. A közgyűlésen a képviselők majdnem teljes számban jelentek meg az ezen alkalomra fényesen restaurált teremben. A vendégek között ott láttuk Rónay Jenő főispánt, Schaffer Antal pápai praetist, Steinbach Antal kir. tanácsost, dr. Dellmanich h. m. főjegyzőt, Poroszkay Béla m. főjegyzőt stb. stb.

10 órakor megjelent Krsztics János polgármester és meleghangú beszédében ugy a vendégeket, mint a képviselőtestületet üdvözölvén, megnyitja a rendkívüli közgyűlést s felszólítja a város főjegyzőjét, dr. Perisics Zoltánt, az emlékbeszéd megtartására.

A beszéd teljes szövegében így hangzik: Augustus 31-én lesz két éve annak, hogy a kies Marilla völgyből az a mindenkit lesújtó, mindenkit kétségbeesztő gyászhír érkezett, hogy Hertelendy József, vármegyénk főispánja, nincs többé. Halála oly hirtelen történt, olyan váratlan volt, mint mikor a tiszta égből a hegyi tájak fölött hirtelen egy pár felhő csoportosul össze s haragos villámaival a fenyvesek legkimagaslóbb, leglomposabb, leghatalmasabb fáját sújtja porba. E felhők előzőleg is sok aggodalomra adtak okot azoknál, a kik hazai közeletünk e kiváló osslopánának, megyénk vezérének, bölcsének és lelkének élete miatt aggódtak, s remegve várták megtámadott egészségégi állapotá jobbrafordultának hírért. Csendesesen egyenkint verődtek össze a felhők, észre sem is lehetett venni, hogy a halálosató villámok méhét hordják már magukban. És mikor a gyilkoló villám lecsapott, mikor a fenkőlt lélek haza és emberszeretettől égő lángja utolsó lobban, e város minden polgára, e nagy kiterjedésű vármegye minden lakosa e annak határain is tul az ország hatalmasai, messze vagy közel élő apró emberei egyaránt lesújtva, igaz részvétellel, szívfájdalommal álltak a ravatalnál, a mely ama nagy rejtély megfejtését takarta el, hogy a szívnek bármily igaz és mély érzelmei kössenek is bennünket az élőhöz, földi hatalmunk, örök gyengébb, igénytelenebb, semhogy szembe állíthatók azszal az erővel, azszal a hatalommal, mely a természet örök törvényei szerint a mulandósággal rendelkezik.

Elhalmoztuk az elköltözött szeretetünk, tiszteletünk, hálaünk jelképeivel, imádkoztunk lelki üdvéért, a mi munkás, fáradhatatlan életének egyedüli jutalma volt, elkísértük utolsó útjára; de a röggel, amelyet sirhantjára dobtunk, jára; s az utolsó kapocs, a mely oly hosszú, oly emlékeztető, annyiszor visszavágyott időkig kötött bennünket együvé ő vele.

Nem, az a mély bánat, a melybe halála e város lakosait döntötte, az a veszteség, a mit nem szüntünk meg fájlalni azóta sem, nem ért véget a sirnál. Érezzük azt most is s érezni fogjuk mindaddig, a míg a jöltevők, a gondos atyák, az előrelátó bölcssek, a nemzet nagyjai

iránti tisztelet, hála és szeretet érzete dobogtatja szíveinket.

És minthogy az a magyarnak minden idők óta nemzeti erényei közé tartozott, csak kötelességet teljesítünk, a midőn az emlékezés mécsvilágát meggyújtjuk emlékenél, csak a hála és szeretet adóját rójjuk le iránta, ha időnként elzarándokolunk tettűs életének, tevékenységének emlékeihez s legalább áltatjuk magunkat azszal, hogy hiszen nem is szakítá el őt keblünkről egészen a végzet, hiszen itt él most is alkotásai-ban, az általa megteremtett magyar közszellem dicsteljes terjedésében, s velünk együtt élvezi a lelkiismeretesen befutott pályán kivított cél sikereit, azoknak a szép eszméknek lelkét és virágait, amikért küzdött s amikért dobogni nagy lelke soha meg nem szűnt.

Ez az első alkalom, hogy a halás utókor egy az ő emlékét külsőképp is megörökíteni hivatott kép leplezése által zarándok utat tesz könyveinkkel áztatott poraihoz. Érzem erőm gyöngeségét, hogy méltóképen tolmácsoljam azon érzelmeiket, a mik elfognak engem; elfogják e város lakosainak szívét, ahányszor Hertelendy József emléke szóba kerül. Hiszen fájdalomk még olyan új, bánatunk még annyira sajog, hiszen még nem is volt időnk kellőképpen mérlegelni, felfogni azt a súlyos veszteséget, a mit elvesztése által szenvedtünk.

Ámde hiszen akkor, a midőn elhalt jöltevők emlékének áldozunk, nem lehet czélünk az, hogy sajtó sebeinket feltépjük. Nem, sokkal inkább feladatunk tettűs, sikerteljes életének, pályájának fátyláját fennen lobogtatva, példát és következtetést vonni nemes jellemének érzéből, felmelegedni szívóságának, mindenre kiterjedő gondoskodásának sugaraiban, hogy miként a görög augurok nemzetük nagyjainak szobrai-nál magyarázták a népek azok halhatatlan tetteit, s ezáltal serkentették az hasonló dicsteljes dolgok művelésére, tüzeltek a hősök és bölcssek tetteinek utanzására és szították a hazaszeretet lángját szíveinkben, mi is meghódoljunk Hertelendy József lelki nagysága előtt és megtanuljunk olvasni abban az előtűnk kitért nagy könyvben, a melybe tettei följegyeztek.

És annál könnyebb nekünk olvasni e könyvben, mert hiszen életének legjáva, de sőt legjelentékenyebb éreit itt töltötte el közöttünk, mert hiszen ismerjük e könyv minden betűjét, minden cirádakba burkolt initialejét s tudjuk, hogy nem czélzott az egyebet, mint a mi szorosabban vett szűkebb hazánk, megyénk és városunk boldogulását, emelkedését, haladását.

Hertelendy József életpályája hazánk ujja-születésének korszakával össze van forva. 1833-ban a torontálmezei Bocsáron születve, már gyermek ifjúságában a nyugatról hozzánk átsuhanó szabadabb eszmék éltető levegője környesi. A fogékony ifju, s nemesi családjának az országos szerepet vívó Hertelendyeknek minden erényeit örökölte; unokája ama Hertelendy Józsefnek, ki mint alispán alkotmányos jogainak érzetében szembe mert szállni Loudonnal és ennek biztosával Lovászival. A szabadabb eszmék áramlatában már kora ifjúságában összeegyesítettni képes a családi traditiókat, az ifju lelkesedéssel s mohon a fog tanulmányaihoz, mintha csak érezné, hogy a nemesi előjogok megszünte után egészen más irányu műveltségre less szüksége a haza fiatal-ságának, mint a minőt eddig megszerezni kizárólag törekedett.

Ezért szinte meglepő, hogy a midőn a magyar nemes ifjak csupán a katonai vagy a jogi pályára tödültek, Hertelendy József nem elégedett meg azszal, hogy a budapesti egyetemen a jogot tanulja, hanem Hohenheimba ment külön a gazdasági tanulmányok hallgatására. És hogy ez irányu törekvése nem csupán a gróf Festetich által Keszthelyen felállított Georgikon révén divatosá lett gazdasági pályá vonzereje volt, hanem ennek megfontolt és komoly czéljainak felismerésében gyökerezett, semmi sem igazolja ezt inkább, mint az, hogy az 1855-ik évben a magyarvári gazdasági tanintézetet kereste fel s végezte kitűnő sikerrel.

Alig volt 22 éves, a midőn az ifjak szívét komoly törekvések helyett repeső ábrándok szokták foglalkoztatni. Ámde Hertelendy József jól tudta azt, hogy az 1848—1849-iki események után bekövetkezett politikai viszonyok között ugy sem érvényesíthető kitűnő nevelésének gyümölcseit a közelet terén, a hol elődei működtek s a melyre ő is szánva volt övéi által. Hasznos

akart tehát lenni hazájának olyan téren, a hol Magyarországot nagy hátramaradottság jellemezte.

Valóban, ha Torontál vármegye mezőgazdasági viszonyait ez időben megfigyeljük e hátramaradottság leginkább ssemetűnik. Vadvizek és mocsarak foglalják el annak legnagyobb területét, a melyekből az egészségtelen párák pusztítási szabadon terjednek, s a malária távol tartja az idegeneket. A nagy uradalmak is nagyobbára a nomád népek legprimitívebb gazdasági ágát, az állattenyésztést üzik, s a lakosság legszorgalmasabb részei is verejtéküket a nehéz faekére hullatják, a mit csak nehezen birt ki-szori ani a terjedő vaseke.

Hertelendy József átvette bocsári birtokát, melyet nagyatyja József csász. és kir. kamarás, aransarkantus vitez, ki Torontál vármegyének előbb főjegyzője majd alispánja volt, érdemei elismerésül kapott donatióképen, sazona Hohenheimban és Magyaróvárott elsajátított új mezőgazdasági elméletek szerint kezdett gazdálkodni.

Az egész megye területén nem volt uradalom a gróf Csekonicseu kívül, a hol olyan öntudatos gazdálkodás folyt volna, mint a Hertelendyén.

1856-ban vette nőül a fenkőlt lelkű dávidi Bakó Zaidát, a ki a bocsári nemesi kastélyban épp ugy, mint Hertelendy József további élet-pályáján szeretetteljes, hűséges élettársa, küzdel-meiben osztályosa, munkájában odaadó munkatársa lön, a mi mellett a leggondosabb édes anya szerepét vitte.

A bocsári uradalom fiatal gazdájának kiváló képzettsége, szokatlanul gazdag ismeretei, csak-hamar köztudomásúvá lettek, hogy alig egy év mulva, 1857-ben a torontáli V. armentesítő társulat elnökévé lett, a melynek ügyeit tapintatosan és avatott kezekkel vezette.

Egész 1860-ig gazdaság és a társulat ügyei között osztotta meg munkálkodását a nélkül, hogy az elnyomatás e szomorú idejében egyébként is pangó megyei életben a közügyek terére lépett volna. Az igazi hazafias kötelesség idejének elérkezett csupán akkor látta, a midőn a nagyki-kindai járás közakarattal és nagy lelkesedéssel szolgabirájává választotta.

Ámde csupán párhónapig viselte e hivalt, mivel a vármegye alkotmányos tisztikara az ideig-lenes kormány bekövetkeztével lemondott.

Az idő tehát nem érkezett el még, hogy ősei példáját követve a közügyekben vállaljon el jelentősebb szerepet, a mire egyébként ritka személyes tulajdonai, kiváló Isten adományaként veleszületett tapintata és élelátása predestináltak.

És nem következett el jó ideig. Magyarország a provisorium alatt nem is annyira kormányoztatott, mint inkább vezetett, a melynek programja nem felelt meg a hazafias önértetnek s így közhivatalat nagyobbára idegen elemek viseltek csupán.

Hertelendy Józsefnek hiába tette ez a kormány a legfényesebb ajánlatokat, hogy hivalt vállaljon, a Hertelendyek büszke vére visszautasította azokat s ujra visszavonult bocsári birtokára, hol 1863-ig gazdálkodott, a mely évben lakását Budapestre tette át.

Az évek multak s a sok gondot igénylő tevékenysége folyamán a haza egéről is lassanként elvonultak a vészes fellegek. Bekövetkezett az 1867-iki év, az alkotmány visszaállításának, az uj magyar kormány megszületésének lelkesítő korszaka.

Hertelendy Józsefet mint embert semmi sem jellemzi igazabban, mint az, hogy alkotmányos aera beálltával elérkezettnek látta az időt, hogy megyéjének az ő munkás kezére szűke-sége van.

Az 1866. év tavassán már a bánat-kom-losi járás főszolgabirájaként látjuk, a mely hivalt négy éven át viselte.

Ez időszak fordulópontot képezett életében. Eleme volt a megyei közigazgatás, s tehetségei mintegy predestináltak arra, hogy a különféle rendszerek alatt az önmagából kivetkötött magyar népet az alkotmányos szabadság soha nem élvezett kenyerehez szoktassa.

Az akkori idők járási szervezete a legnagyobb körültekintést és a legnagyobb gondot igényelte. És Hertelendy Józsefben megvolt a kellő erély, a melylyel a járás gyeplőit kezeiben tartotta, megvolt a jó szív, a mely a szigort is enyhévé s édessé tette annak a népek, a mely az ő vezetésére bizatott.

Az a négy év, ami főszolgabíróvá folya-
mán eltelt, e járás lakóinak mélyen szívébe vé-
sődött, mert benne nemcsak a szigorú vezért, de
a sok tapasztalatu támogatót, az önzetlen ember-
barátot találta fel, a kibe minden bajában bi-
zalommal fordulhatott.

A ki e járás vezetését oly nehéz körülmé-
nyek között oly sikerrel oldotta meg, már el-
árulta a hivatást arra, hogy majdan egy egész
megyét kormányozhasson.

Es nagymérvű elfoglaltsága mellett, a reá
nehezült súlyos felelősség dacára is talált időt,
hogy régi kedvencz tervét keresztülvigye és ta-
nulmányait bekoronázhassa.

1871-ben megszerezte az ügyvédi oklevelet
s még ez évben, a kir. törvényszékek szerve-
zése alkalmával biztosi minőségben a nagykikindai
törvényszék elnökévé lett.

Itt újabb tér kínálkozott tevékenységének.
A megyei törvényszékekből alkotott kir. törvény-
székek szervezése nemcsak a legnehezebb dol-
gok közé tartozott, de a legnagyobb gondot
igényelte.

Es Hertelendy József mintegy négy éven
át viselt elnöki hivatalában megmutatta ráter-
mettségét e téren is, úgy, hogy a most már
mintaszerűen berendezett bíróságot szervezésében
mint alapvető munkának őt is megilleti az el-
ismerés koszorúja.

1874-ben megüresedvén Torontálmegye fő-
ispáni széke, ő felsége nem tehetett jobb vá-
lasztást, mint a midőn e sok tapasztalattal,
közigazgatás és törvénykezés minden ágazatában
járás ferfiut nevezte ki.

Még soha addig oly általános meglepedést,
örömet és lelkesedést nem okozott kinevezés,
mint az övé, s Torontálmegye réges-régen nem
ült oly igaz lelekből származó örömmünnepet,
mint a minő Hertelendy József beiktatása volt.

Es innen kezdve az élte delén álló munka-
bíró nagytudományu ferfiu tevékenysége a sike-
rek igazi láncolatává lett, mintha csak azt
akarta volna igazolni, hogy mindazt, amit főis-
páni széke elfoglalása alkalmával tartott ve-
lős és fényes beszédében elmondott, az utolsó
szóig beváltani kívánja.

Messze vezetne s nem is lehet czélunk,
hogy 17 évi főispáni működését méltassuk egész
terjedelmében, minden apróbb részében. Tudja
az városunk minden polgára, hogy kezeiben a
hatalom annak igazi nemességében, valódi hiva-
táshoz mértén volt elhelyezve, s akként érvé
nyesült tudjuk azt, hogy szegény és gazdag
egyarant számíthatott nála igazságos ügye támo-
gatására, s bárki fordult is hozzá, annak még
saját nyugalmát is feláldozva segített baján,
vagy érvényesítette közbenjárását érdekében.

A napnak csaknem minden órájában volt
vagasztáló szava a sorsüldözöttek és szegények
résére, mert nemes lelke jelölte ki azt az irányt,
hogy először nem a gazdagok palotáját, hanem
a szegények kunyhóját kell megtámasztani.

Es tudjuk — hiszen főispáni működésének
folyama alatt éreztük — hogy a megye állandó,
tartós békét élvezett.

Miként böles kormány férfiak Hertelendy
József is első feladatául tekintette a béke meg-
teremtését, tudva, hogy a közigazgatási, népese-
desi, vagyonosodásban haladás törekvései csakis
a béke áldásaiban gyökerezhetnek, abból virul-
batnak életerős, szilárd tölggyekké, a melyeket
bármily csekély vihar kidönteni nem képes.

Es e béke biztosítása sikerült fáradozásai-
nak, főispáni működése folyamán távol volt e
megyétől a nemzetiségek áldatlan harca, távol
volt a gyűlölködés, gyökert vert a megye
számos nemzetisége, felekezete körében az egy
haza iránti kölcsönös szeretet és az együvé tar-
tozandóság testvéries érzülete.

Nem bizonyítja ezt jobban semmi sem,
mint városunk, a mely áldásos működése folya-
mán nemcsak kulturális és kereskedelmi tekint-
etben lepott a haladás útjára, de a magyaro-
sodás szempontjából is jelentékeny előmenet-
elt tett.

Hertelendy József 1875-ben a nagykikindai
kiváltságos kerület főparancsnokává is kinevez-
tetvén, nem kevés befolyást gyakorolt arra, hogy
e terület a megyébe beleolvassassék. S a mint
az megtörtént másik életcéljának érvényesíté-
hez, a jó közigazgatás megteremtéséhez fogott

Ebbeli törekvése pedig nem csekély aka-
dályokba ütközött, hiányozván a jólképezett
hivatalnokai kar, a melynek a gazdag és nagy
kiterjedésű vármegye nem mondhatjuk, hogy
szűkében volt, hanem a közigazgatási hivatalok
bizonytalansága miatt kevés vonzerőt gyakoroltak
a megyebeli fiatalokra.

Amde hatalmas alkotó szelleme nem riad,
vissza az akadályoktól sem s teremteni igye-
kezett, teremtett egy oly tisztviselői kart, a mely
nemcsak képzettségében és arányosságában
hanem a néppel való bánásmódjában is biztosíté-
tékát viselte annak, hogy a választási jogait
gyakorló nép nem zaklatóját, hanem barátját
bírja benne, a kitől tehát szavazatát nem
vonja meg.

Nagy és fontos volt az a munka, a mit
Hertelendy József végzett. Feledhetlen az a
törekvés, a melylyel városunkat a megye szék-

helyét a Kikindán elhaladó vasútvonalhoz
kötni igyekezett, és által megadva az első
lökést arra, hogy az immár négy irányban ki-
épülő vasuti hálózat gőcpontjává legyen.

Es még nagyobb feladatok megoldása várt
reá. Az 1876—77. évi árvizek alkalmával neki
mint kinevezett teljhatalmu kormánybiztosnak
sikerült határainkat az árvíz pusztításától meg-
védelmeznie. Munkabírását, erélyét ekkor ragyog-
tatta a védelmi munkák megsemmelésében, biztatta
a csüggedőket, gondoskodott a kellő védelmi
eszközökről s szelid bánásmódjával, lekötélöző
móddal talán éppen annyit használt, mint a
mennyt erélye teremtett.

Ezen árvízvédelem alkalmával szerzett
tapasztalatai alapján elodázhatlanná lett szemei-
ben az ármentesítési vonalak szigorubb ellen-
őrzése s 1877-ben a felső-torontáli, majd a
temes begavölgyi ármentesítő társulat kormány-
biztosává neveztetvén ki, munkásságát oda is
kiterjesztette, hogy a kérdéses társulatok ügyeit
rendbeszedje és rendben tartsa. A reá rakott
terhek évről-évre növekedtek.

1878-ban Versecz város kormánybiztosává
neveztetett ki, a mely hivatalát négy éven át
viselte.

Ugyanez évben érte a Felsőg kütüntetése,
a melynek látható jeleként a Szt. István-rend
kiskeresztjét nyerte.

A mely őszinte szeretettel viseltetett a
megye közönsége Hertelendy József iránt, a
mely elismeréssel adózott működésének, oly
öröm töltötte el keblét e kütüntetés alkalmával.

De szerénysége, férfias jelleme nem olybá
vette azt, mintha munkájának jutalma volna,
sőt ellenszélre — nagyszabásu alkotásait még
lázabb buzgalommal törekedett felépíteni,
sikerre vezetni, bekoronázni.

Crélja volt szülőmegyéjét boldoggá, gaz-
daggá, elégedetté tenni. Es e cél határvonalait
képezték a jó közlekedési vonalak, a melyek a
kereskedelem előmozdítására szolgáltak, a biztos
vizvédelmi rendszer, a mely a mélyen fekvő
megyét az elemi csapásoktól magmenteni volt
hivatva, a közgazdasági helyzet javítása, szóval
az anyagi jólét emelése, biztosítása, a mely
ezből az egyletek egész légióját teremtette
meg a semmiből vagy mozdította elő létesülé-
süket.

Es e mellett nem feledkezett meg a kul-
turális intézmények fejlesztéséről sem. Hivatalos
utjai alkalmával sohasem mulasztotta el az isko-
lák meglátogatását, tevékeny részt vett a Toron-
tálmegyei magyar nyelv terjesztő egyesület meg-
teremtésében, a melynek elnöke is volt s a
melynek üléseit szorgalmasan látogatta.

Finom érzéke igen jól megmutatta azt az
utat, a melyen a magyarságban vérszegény vég-
vidéken a nemzeti szellem biztosítását egyedül
eszközölni lehet s e célból megkezdte a telepíté-
sek ügyét oly módon keresztül vinni a hogyan
a magyarság számbeli megerősödését leginkább
elérhetni vélte.

Es e nagy horderejű munkálkodás közben
a megyéből soha egy panasos szó sem jutott
fel oda, a hol Hertelendy József érdemeit ismer-
ték, méltányolni bírták; jelölül annak, hogy ta-
pintata már csirájában ki tudta egyenliteni azo-
kat a különbözeteket, a melyeket a nyelvben,
vallásban oly sokféle megyebeli lakosság érde-
kei előtérbe tolhattak.

1885-ben a koronás király a főrendiház
örökös tagjává nevezte ki. Erdemesebbre válasz-
tása nem is eshetett, de e kütüntetés csak újabb
gondokat, újabb terheket rótt reá, mert ezentul
a főrendiház tárgyalásain is tevékeny részt kel-
lett vennie, mivel gazdag tapasztalatait ott sem
nélkülözheték.

Es azontul sokszor megújult a hír, hogy
elvesztjük őt, államtitkari, miniszeri mag s hi-
vatalok álltak előtte nyitva, amde ő megmaradt
közöttünk, mintha csak hosszú évek során tett
alkotásaitól fajna megválna, mintha szorgos
mindentevése még ezt is amaz is létrehozni
akarná.

Már ekkor pedig megtámasztta szervezetét
az a kor, a melynek életereje oly sokáig ellen-
állott.

Tartós pihenés talán leküzdötte volna a
bajt, a melylyel hatalmas idegzete makacsul
küzdött.

Amde ez ismeretlen volt előtte. Nyaranta,
a midőn Karlsbadban és Marillán szokta volt
tölteni szabadság idejét, a pihenés csak fictió
volt nála. A munka utánna vándorolt s ott is
szakadatlanul dolgozott.

Az 1891-ik év tavaszán baja hirtelen rosz-
szabra fordult. A hatalmas test megtört s roha-
mosan hanyatlott alá az őserő. Még így sem
volt reá bírható, hogy a tavaszi közgyűlésen ne
elnököljön. Gyenge volt és bágyadt, csak ke-
délye, szelleme volt a régi Hertelendy Józsefé.

Már akkor aggodalom szállotta meg csa-
ládját és azokat, a kik erőinek hanyatlását látták.
A megerőltető munka, a melynek nem is-
merete mérsékelte — kimerítette.

Szerető neje sietve utazott vele újra Karls-
badba, a melynek vize az előtt is mindig fel-
frissítette. Most azonban nem lett jobban, sőt a
midőn onnét szokott útját Marilla völgybe meg-
tette, már aggasztó hírek érkeztek állapotáról.

A fenyvesek hős levegője visszatott vala-
mit rugékonyságából, de ez már nem volt más,
mint az élet lángjának utolsó fellobbanása.

Augusztus 31-én jött a leújtó sürgöny a
mely halálát tudatta. Most is érezzük még e
váratlan csapás megráskodtatását. Hiszen annyira
megvoltunk szokva körünkben tudni, látni őt a
mai napon a midőn kicsinynek látszott a megye
székháza azok befogadására kik jó kívánataik-
kal siettek felkeresni. Megszoktuk volt látni őt
annak a városnak falai között, a mely az ő
főispánysága alatt emelkedett egy kicsinyes vi-
dégi városból a nagykereskedés vármegye em-
poriumává, s a melyhez oly őszinte vonalalom és
szerető gondoskodás kapcsol a őt.

Mit szóljak még, — mikor az elvesztés
fölötti fájdalom átrezeg szívemen?

Visszaadtuk őt az anyaföldnek, letettük
ősei mellé a családi sírboltba, s hamvai ott
porladoznak. A szeretet és kegyelet azonban
nem ott, hanem külsőleg látható az a képben,
ennél pedig még eltűrhetlenebbül szíveinkben
emelt számúra örök emléket.

A főjegyző hatásos beszédét — melynek végén
lehullt e lepel Hertelendy aroképeről — sajos
éljenzés követte. A polgármester esután a kö-
vetkező hazafias beszéddel zárta be az ülést:

Es most mélyen tisztelt városi képviselő-
testület, midőn megboldogult főispánunk iránt
táplált kegyeletünk adóját méltóan leróvtuk, át-
adom a letelezett arczképet a t. k. városi
képviselettestület őrizetába azon buzgó fohász-
kodással, hogy lebegjen a megboldogultnak emléke
mindenkor előttünk és a jövő nemzedékek előtt,
legyen ez az arczkép ragyogó vezéreszavunk
hazaszeretetünkben s hazafias működéseinkben,
legyen végre az intő jelkép arra, hogy úgy
mint a megboldogult főispán úgy mi is életünk
utolsó percéig összeröjünk csak is a haza
felvirágzásának és nemzetünk boldogításának
szenteljük. S hogy es úgy legyen, adja a min-
denható!

HIREK.

— Vizállások a Tisza völgyében. A
nagybecskereki tiszai szabályozási társulat ma a
következő jelentést adta ki: Tisza Szolnoknál
reggel 7 órakor, 576 cm. 0 felett, időjárás
derült, hőfok 0 C., Csongrádnál 580 cm 0 felett,
hőfok 0 C., Szegednél 500 cm 0 felett, hőfok
1 C., Török-Becsénél 447 cm. 0 felett, időjárás
felhős, hőfok 1 C., Titelnél 492 cm. 0 felett, hő-
fok 1 C. Hármaskörös Gyománál 549 cm.
0 felett, hőfok 2 C. Duna: Újvidéknél 458
cm. 0 felett, hőfok 1 C., Zimonynál 542 cm.
0 felett, hőfok 1 C.

— A „Magyar Olvasókör“ szombaton
megtartott felolvasási estélye ismét a legnagyobb
érdeklődés mellett folyt le; a nagy számú közö-
ség várakozással nézett a program elő, melynek
minden egyes pontja úgy a tárgy érdekessége
és belbese, mint a vonzó előadásnál fogva mind-
végig lekötötte a hallgatók figyelmét. Ez estélyek-
ről elmondhatjuk, hogy a nemes szellemi szóra-
kozás után vágyó közönség érdeklődését nem
csak bírják, hanem azt valóban ki is érdemel-
ték. — Romkay Nándor ur nyitotta meg az
estélyt, ecsetelve a kör első nyilvános fellépését,
a Márczius 15-iki emléktünnep lefolyását, mely
ünnepély a nemzeti essme, a hazafias szellem
nyilatkozása volt. A kör nevében hálával emlék-
szik meg azok áldozatkészségéről, kik az egylet
házalapjához, oly tekintélyes összeggel járultak.
Eztán Szalay József ur az egylet fíradatlan
elnöke tilt a felolvasó asztalhoz a Tennyson Alfréd a
nem rég elhalt angol költő „Király idylljei“ cz.
remek költeményének legrokonzenvesebb alak-
ját, Helént ismertette az érdekes tanulmányt,
mely szerző kiváló aethetikai ízléséről tanusko-
dik s a költemény esebnél-esebb részleteinek
előadását a közönség zajos tapsokkal jutalmazta.
Ezután Romkay Nándor ur szavalt a „Hon-
véd koldus“-t Arany Jánostól. A közönség hálás
elismeréssel adózott a szép szavalatért. Boróczy
Dező ur néhány magyar népdalt játszott el
szongorán igen szépen és hatással.

A program utolsó pontja volt Török
Tivadar ur felolvasása „Csók-lecke“ cz. alatt.
A kis rajz kerekdedsége, igazi humora s az
apropos odavetett befejezés, mely szerző poetikus
kedélyéről tanusodik, mindvégig vidám hangu-
latban tartotta a közönséget, mely zajos óvá-
czióban résztesítette a szerzőt.

— Tűz. Tegnap reggel 4 és 5 óra között
tűz hamvasztotta el Farkas Ivánnak a toma-
sováci utcában lévő raktárát. Elegett a raktár
a benne levő búzával együtt, a kár mintegy
2500 forint. A tűz onnan eredt, hogy a mosó-
konyha kéményébe illesztett gerenda kigyulladt.

— **Eljegyzés.** Gyertyánffy Jenő dr., megyei tb. aljegyző, torontálmegyei nagybirtokos holnap jegyzi el Bobor Sári kisasszonyt, Bobor Gyula eleméri nagybirtokos bájós és érelyekben gazdag leányát. E szép frigy — melyhez mi is legjobb kívánatainkat fűszük — megkötésének emlékére Lauka Gusztáv koszorus költőnk a következő kedves költeményt írta:

Szeretett öcsém Gyertyánffy Jenő és Bobor Sárika jegyváltóján.
(1893. márczius 21-én)

Mit sokan fel sem találják
Te már korán feltaláltad, —
Ifjú bájós jegyesedben:
Hübarátod és hűtársad.

Örömben nézhetsz jövődbe!
A jelen biztos sálaga:
Hogy szivetek rózsalánca
El nem fog szakadni soha.

Földi érdekektől menten
E frigyed az ég kötötte, —
S amíg hisstek és szerettek,
Ember nem tépheti össze.

Mit kívánjak én barátod,
E végtelen boldogsághoz!
Vessd ifjú szerelmedet,
Minél előbb az oltárhoz.

Lauka Gusztáv.

— **Gymnáziumi ünnepély.** Balázsi József, a nagybecskereki főgymnázium közszerepében álló igazgatója tiszteletére a főgymnázium gyakorlóiskolája szombaton délután ünnepélyt rendezett, mely minden tekintetben kitűnően sikerült. A főgymnázium nagytermezzel is alig fogadta be a válogatott közönséget, az ifjuság pedig a folyosón állt, ott értesülvén a tereben történetekről. Ugy az ének, mint a zenekar egyes számai meglepő haladást mutattak, ami Herz Ödön tanár, egyszersmind e kiváló tagjának érdeme. Élénk tapokban részesültek Sárdy Elemér és Francis József precíz zongorájá ékükért, továbbá Thodoreszk Miklós, ki czimbalmongon szépen játszott néhány magyar dalt. Az ifjuság jó kívánatait Muth Gáspár tolmácsolta szép beszédben. Balázsi igazgató lendületes szavakban köszönte meg a szép ovációt, mire az ünnepély az igazgató szünni nem akaró éljenszével véget ért.

— **A kikindai sorozásról.** Nagyikindán f. hó 20—24-ig tartó fősorozáson a polgári elnöki tisztelet a közgyűlés folytán akadályozott Daniel alispán helyett Kikinday Ferencz m. b. tag fogja betölteni

— **Márczius 15-ike vidéken.** A más községi tanulóifjusága élén lelkes tanítókkal lélek emelő iskoláünnepet ült, melyen a községi tanács az iskolások és az állami iskola gondnoksága és még mások is résztvettek. A gyermekek énekeltek és hasznos dalokat is szavaltak; Kholi igazgató tanító tartotta az emlékbeszédet száz meg száz torokból felhangzott „eljennel” meg jutalmazva. A megható ünnepélyt — mint levelezőnk írja, este 7 órakor bankett követte, melyen dr. Anay saját tapasztalatai alapján pohárköszöntő alakjában élénk színekben általános figyelem közt esztelte a nagy nap történetét. — **Boga-Szt-Györgyön** ezuttal a Gazdasági Egylet rendezett szabadság-ünnepélyt. Az emlékbeszédet Kaufmann István elnök tartotta. A szép ünnepély, mely karénekel kezdődött, a „Szózat” végződött, látható benyomást gyakorolt a jelenvoltakra s különösen a nagy számban megjelent németajku földmives gazdak valóságos áhitattal hallgatták a 48-as napok nagy jelentőségét.

— **Nemzetiségi igazgatók a fogságban.** Két nemzetiségi igazgató ül esidőszerint a szegedi államfogságban. Lucaciu az egyik és Hurbán a másik Lucaciu rendszeren viseli el a sorzat, s sima modorával mindenkit meghódít a fogságban, Hurbán ellenben nagyon dörgedelmes, haragos természetű — Pártfelei megéppenséggel bombákkal fenyegetőznek. A pozsonyi államügyességhez ugyanis a napokban névtelen levél érkezett, amelyben felszólítják az ügyességet, hogy Hurbánt, az egy évi államfogságra ítelt pánszláv veszerét, azonnal bocsássák szabadon, mert máskülönben a felsőmagyarországi szlávok bombákkal indítanak majd írtó háborút Magyarországra ellen. — A levél ugyan legkevésbé sem ijesztette meg Pozsony és Magyarországot: kapott az ügyesség már több ilyen zsarnerben írt levelet — mindazonáltal a rendőrség erősen nyomozza a levélíró urat, aki csak úgy dobálódzik a bombákkal — egy Hurbán érdekében.

— **A szultán paripái.** Nagy fantáziára valló hirt közölt a „M. H.” szombati száma. Azt újságotla ugyanis, hogy e hó 14-én a Budapesti Zimony felé haladó gyors tehervonat 13,627. számú kocsija Topolya közelében meggyulladt. Ebben a kocsiiban volt a török szultán által vásárolt négy gyönyörű sárga mén, a

melyek közül három a kocsiiban korommal égett. A negyedik megvadulva kiugrott a kocsiából, de oly szerencsétlenül, hogy egy vaspánt a hasán hosszú, súlyos vágást ejtett. A mén aztán elvágatott a veszedelem helyéről. Laczházáig, a hol a lakosok elfogták. A négy ló értéke összesen huszonnégyezer forint volt. Hogy a tűz miképen keletkezett a hogy ezért kit terhel a felelősség, eddig még nem tudni. A szegedi illetékesek semmit sem tudnak az egész esetről, jellehet oda jelentésnek kellett volna érkeznie, ha csakugyan megtörtént volna. Alighanem az említett újság mérészróptú vasuti fantáziái közé tartozik ez a hír is.

— **Szédelgő cognagyáros.** Keglevich Róbert ideiglenesen alkalmazott értesítő (avizó kihordó) a budapesti nyugati pályaudvaron, cognagyár alapításához iparigazolványt váltott. Ezt az iparigazolványt Kohn Manó budapesti kereskedő megvette, bejegyeztette a cézget mint „gr. Keglevich Róbert promontori cognagyár” és kezdte azonnal a máshol beszerzett árut mint „saját gyártmányú” cognacját áruba bocsátani. Az iparhatósághoz feljelentést tett ez ügyben, e már 1882 óta Promontoron létező gróf Keglevich István utódai cognagyár; a tárgyalás folyamán a szolgabírói hivatal mint első fokú iparhatóság konstataulta, hogy Kohn Manó alias Keglevich Róbert gyárában, soha egy csepp cognac sem főzetett. Kohnt a tényállás alapján a járási szolgabíróság 100 forint pénzbüntetésre ítélte, mely ítéletet azonban megfellebbezte. A fellebbezésre a főszolgabírói hivatal végzésileg kimondta: hogy épen úgy mint az állítólagos cognacgyárral Kohn Manónak egyedüli célja volt a magyar cognac jó hírnevének, a közönségnek és másoknak megkárosításával tüzékedni, épen úgy ezen fellebbezésével is csak azt akarta, hogy a hatóság félrevezetése és megtévesztése mellett mindenképen minél több időt nyerjen ezen szédelgéshez hasonló intézkedés folytatásához. Az alispáni hivatal felülbírálván ezen ügyet, az ítéletben kiszabott 100 frtnyi bírságot az iparkihágás nagymérvű jellegére való tekintettel 300 forintra és nem fizetés esetén megfelelő elszárára, változtatta át.

Irodalom és művészet.

* A „Vasárnapi újság” márcz. 19-iki száma 14 képpel a következők talommal jelent meg: „Julius Ferris.” (Arczképpel, parisi rajz után.) — „Apám sírjánál.” „Onvadás.” Költemények Somló Sándortól. — „Otília néni.” Elbeszélés. Irta Bodon József. — „Károlyi Ferencz gróf.” (Arczképpel, egykoru 18-ik századi olajfestmény után és az „Olesvai kastély” képevel, gróf Károlyi Sándor 18-ik századi rajza után.) — „Az angol királynő elfogadótérképében.” (Képcsoportozat: „Drawing Room”, fogadás az angol királynőnél) — „A vakok térképe.” — „Várkastély a Kárpátokban.” Regény Verne Gyulától. (Képpel.) — „Hegedős dal.” Költemény Pap Zoltántól (Tolnay Ákos rajzával) „Barsi József.” (Arczképpel.) — „Madách Imre gyermekeinek egykori gyámja.” (Madách Imre levelével és névalírásával) — „Orosz énekesek: Szlavianszky Nadezsda és családja.” (5 arczképpel.) Szabó Endrétől. „Márczius 15-ike.” (Képpel: Az egyetemi ifjuság ünnepélye a Petőfi-téren. Ellinger Ede pillanatnyi fényképe.) — „Színház: A dolovai nábob lánya.” — Irodalom és művészet; Közintézetek és egyletek; Mi újság; Sakkjáték; Képtalány, stb. rendez rovatok.

A Vasárnapi Újság előfizetési ára negyedévre 2 frt, a Politikai Újdonságokkal együtt 3 frt. Megrendelhető a Franklin Tarsulat kiadó hivatalában (Budapest, egyetem utca 4 szám)

Táviratok.

Országgyűlés.

(A képviselőház ülése márczius 20-án.)

Budapest, márczius 20. (A „Torontál” eredeti távirata.) A képviselőház mai ülésén betetözték a botrányok, melyeket egy idő óta az ellenzék folytat. Az ülés elején a Polónyi-Gajári affairét a mentelmi bizottsághoz utasították.

Ezután kihirdették a bíráló-bizottság jelentését, mely Atzél Béla br. mandátumát megsemmisítendőnek mondja.

A kultuszminiszteri tárcza felett folyt vita kiemelkedő pontja volt Apponyi Albert gróf mai beszéde, melyben azt indítványozta, hogy a tanítók fegyelmi ügye vételessék ki az egyház kezébe adassék az állam kezébe.

Az indítványhoz Csáky miniszter hozzájárult és az elfogadtatott.

Ezután Károlyi Gábor gróf szólalt fel és nagy megbotrányozás közt azt fejtegette, hogy olyan súlyos váddal illetett embernek, mint Tisza Kálmán, van ugyan joga eljárni a képviselőházba, de

nem illik, hogy e jogot igénybe veszi. Arra szólítja fel Tiszát, hogy vonuljon vissza a politikai szerepléstől. (Az elnök szónokot erőlyesen rendre utasítja, a jobb oldal tiltakozik az ilyen merényletek ellen, Tisza Kálmán pedig a Ház folyosóján könyezve beszél barátainak, hogy nem érdemelte e nemtelen megtámadtatást).

A szabadelvű pártiak körében nagy felháborodást okozott Károlyi gróf mai beszéde. Elnök az ülés végén kijelentette, hogy tíz képviselő holnapra zárt ülést tart és az elnök a házszabályok értelmében azt elrendelte.

A szabadságünnep.

Budapest, márczius 20. (A „Torontál” eredeti távirata.) Tegnap folyt le az országgyűlési képviselők által rendezett szabadságünnep a nemzeti tornacsarnokban. Az ünnepély iránt nem mutatkozott valami kiváló érdeklődés, kevesen jöttek össze. Pázmány Dénes fejtegette az ünnepély célját, és azt indítványozta, hogy az egybegyűltek 12 pontban fejezzék ki kívánalmaikat.

Horváth Ádám méltányolta a szabadságharc küzdelmeit, és hatalmas vívmányait. Fejtegette ezután, a hogy az új 12 pont nem von le semmit az 1848. márczius 15-én hangoztatott 12 pont becséből. Csak az a kívánsága, hogy azok a pontok a haladókor igényeihez képest kellőképen kibővítsenek.

Papp Elek törvényt akar hozni, mely Rákóczi érdemeit méltassa, és megszüntesse azt a törvényt, a melyik Kossuth Lajost hontalanná tette. (Zajos helyeslés.)

Szabó József munkás általános szavazatjogot követel a munkások részére, daczára annak, hogy a szocialista elvek ellenkeznek a hazafisággal.

Ezután Visontay szólalt fel, buzditván hazafiságra a jelenvoltakat, s ezt Károlyi Gábor gr. beszéde követte. Károlyi gr. zajos tetszés és nagy derűtlenség közt ócsárolta Tisza Kálmánt. Majd kijelentette, hogy az általános szavazatjog mellett a házban ismételtelen fel fog szólalni.

A gyűlés végén elfogadták az egybehívók által proponált 12 pontot. Kossuthnak üdvözlő sürgönyt küldtek, mely így végződik: „Te nem haragszol, mi pedig szeretünk téged.”

A Polónyi-Gajári ügy.

Budapest, márczius 20. (A „Torontál” eredeti távirata.) A függetlenségi párt tegnapi értekezletén elhatározta, hogy a Polónyi-Gajári ügyet nem engedí személyes térre vinni, hanem azt mint pártügyet akarja magáévá tenni.

Vak hír.

Budapest, márczius 20. (A „Torontál” eredeti távirata.) A prágai „Politik” mai száma a Tisza-Asbóth ügygel foglalkozván, kilátásba helyezi Tisza Lajos gróf lemondását.

A szerbiai választások.

Budapest, márczius 20. (A „Torontál” eredeti távirata.) Belgrádból jött táviratok jelentik, hogy még ma sincs tisztába hozva a választások eredménye. Liberális körökben a választások eddigi eredménye alapján a liberális képviselők számát 68-ra, a radikálisokét 63-ra, a haladó pártiakét 3-ra teszik. Radikális és haladó párti körökben tagadják e számáru helyességét. Bár a helyzet csak a sskupstina összetülése után fog véglegesen tisztázódni, már most is biston allithatni, hogy a kormánynak, ha csekély többsége is, de többsége lesz. A haladó párt Novakovic számára reklamálja a sabáci kerület mandátumát, de a kormány nem akarja annak érvényességét elismerni.

Golyómentes ruha.

Budapest, márcz. 20. (A „Torontál” eredeti távirata.) Manheimből jött távirat jelenti, hogy Dovó német szabó olyan ruhát talált fel a katonaság számára, amelyen keresztül nem hatolhat át a golyó. Katonai körökben a találmány iránt nagy érdeklődés.

Felelős szerkesztő: Dr. Brájer Lajos.

Főmunkatárs: Jurkovic Aladár.

